

AYDINLIK

Sayı: 8

İçtimaî, terbiyevî, edebî aylık mecmuadır

20 Ağustos 922

Münderecat

Sendika Nedir?

Sadrettin Celal

Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Vaziyeti

A. C.

Millî İktisat

Müfit Ahmet

Büyük Mefkûre

Şevket Aziz

Bütün Dünya Emekçi Gençleri Haftası

Ömer

Bütün Dünya Şairlerine

* * *

Gençler Günü

Memduh Necdet

Dâhilî Şuûn: [İşçi Teşkilatlarını Tevhid Konferansı – Fikret Günü –

Hürriyet-i Fikriye]

Haricî Şuûn: [Jean Jaures – Jules Guesde]

İdarehane: Babıali Caddesi'nde 71 numara

Tevzi mahalli: Babıali Caddesi'nde Çiftçi Kütüphanesi

Fiyatı 10 kuruştur.

Şehzadebaşı: Evkaf-ı İslamiye Matbaası

1338

DERNEK – SENDİKA NEDİR VE NASIL TEŞKİL EDİLİR?

Bilhassa son aylar zarfında, İstanbul’da mevcut amele teşkilatlarının, büyük bir tezezbüb ve buhran safhası geçirmekte olduklarına ve hemen bütün amele hareketlerinin muvaffakiyetsizlikle neticelendiklerine şahit olmaktayız. Hatta bir sene evvel, teşkilatlarına karşı gayet büyük bir rabıta ve alaka gösteren tramvay işçilerinin bile bugün, merbut buldukları fırkanın inhilalinden sonra ekseriyet itibarıyla, hiçbir teşkilata dâhil olmayarak, mütereddit ve intizarcı bir vaziyette kaldıklarını görüyoruz. Umumiyetle işçilerde derin bir adem-i memnuniyet hissi var. Meşrutiyet’ten beri bir takım maceraperest insanlar tarafından tesis edilen amele teşkilatlarının türlü su-i istimal ve rezaletlerinden amelenin o kadar canı yanmıştır ki fırka ve cemiyet kelimelerini, evvelki kadar bir alaka ve hâhişle dinlemiyorlar..

Diğer cihetten kumpanyalar ve sermayedarlar, işçilerin bu tereddüt ve zaafından bi’l-istifade, amele üzerinde icra ettikleri tazyikleri ziyadeleştirmektedirler: yevmiyeler azaltılıyor, çalışma saatleri çoğaltılıyor, en mantıksız sebeplerden dolayı işçiler sokağa atılıyor...

İşçi sınıfının bugünkü vaziyetini bu iki üç kelime ile hülasa edebiliriz: bir tarafta: teşkilatsız, şuursuz ve ittihatsız ve muhtelif maceraperest şahsiyetler tarafından aldatılan işçi sınıfı; diğer cihette: teşkilatlı, şuurlu ve müttehit bir sermayedar sınıfı... Gayeleri ve menfaatleri zıt olan bu iki sınıf, herhangi bir meseleden dolayı mücadele haline geçtikleri zaman, teşkilat, şuur ve ittihadı malik olan taraf, yani sermayedar ve kumpanyalar kazanıyor ve bu pek tabiidir.

Bu hal ne vakte kadar devam edecek? İşçiler, sermayedar ve patronların tazyiki altında ne zamana kadar ezilecek? Bunun cevabı gayet basit. İşçiler de sermayedarlar gibi teşkilat, şuur ve ittihadı malik olacakları zamana kadar...

Bu nasıl kabil olacaktır?

Bunun için bir tek yol vardır: işçilerin hakiki menfaatlerini idrak ederek, hakiki dost ve düşmanlarının kim olduklarını anlayarak bir an evvel işe başlamaları ve kendi teşkilatlarını sağlam esaslar üzerine kurmaları.

İşçilerin hakiki dost ve düşmanlarının kim olduğu son hadiseler, son amele hareketleri esnasında bütün vuzuhuyla meydana çıkmıştır. Ameleyi müdafaa etmek, amelenin menfaati, refahı için çalışmak bahanesiyle başa geçenlerin kimin için ve ne maksatlarla çalıştıklarını amele bizzat kendi acı tecrübesiyle bizden daha iyi öğrendiği için bu nokta üzerinde fazla tevakkuf edecek değiliz. Zaten fiilen sukut etmiş, ölmüş insanlardan bahsetmek cidden gülünç olur...

Fakat bir teşkilatın başından bir menfaatperest şahsı atıp yerine aynı şerait tahtında diğer bir şahsı koymakla hiçbir şey değişmiş olmaz... İşte bu mühim nokta tamamıyla anlaşılmalıdır ve bilinmelidir ki mesele, bir teşkilat meselesidir... Ve bu teşkilatı gayet sağlam ve ilmî esaslar üzerine kurmak lazımdır.

İşte bunun içindir ki biz bugün asıl bu teşkilat meselesini mevzubahis etmek istiyoruz...

Bizim bu hususta, muhtelif memleketlerdeki amele teşkilatlarının kıymetli tecrübelerinden istifade ve istiane etmemiz lazımdır.

Bu teşkilatlar ne surette vücuda gelmiştir; ne gibi safhalar geçirmiştir, bugünkü şekil ve vaziyetleri ne merkezdedir? Ancak bunlar bilindikten sonradır ki memleketimizde esaslı amele teşkilatları yapmak kabil olabilir..

Ancak bu sayededir ki biz onların düştükleri hataların birçoğuna düşmeyeceğiz ve onların uzun bir zamanda kat ettikleri mesafeyi biz nispeten pek kısa bir zamanda kat edebileceğiz.

Fakat bu teşkilatların nasıl olması lazım geldiğini düşünmezden evvel, bizde mevcut teşkilatların esasları, mahiyetleri ve şekli faaliyetleri ve elde ettikleri neticeler hakkında bir fikir edinmemiz lazımdır. Onun için evvela kısaca bu meseleyi mütalaa edeceğiz.

İstanbul'da mevcut amele teşkilatlarını birkaç cins ayırmak kabildir:

1- Hamallar, mavna ve salapuryacılar, ekmekçiler ve kömür amelesi... gibi binlerce amele toplayan "lonca teşkilatları". Bunlar birkaç ağa veya kâhya veya patron tarafından, amelenin hukuk ve menafii düşünülmeyle ve yalnız onların kendi menfaati gözetilerek idare olunmaktadırlar. Bu teşkilatlara; hem amele, hem de patronlar, mal sahipleri dâhil olduğu için, sınıf mücadelesi esas kabul edilmiş değildir. Ve bundan dolayı bu cemiyetlere dâhil olan işçiler, büyük bir yekûn teşkil etmelerine rağmen, haklarını tasdik ve metaliblerinden ufak bir kısmını bile kabul ettirmeye muvaffak olamamışlardır. Ve bu şerait dâhilinde olmak ihtimali yoktur.

Fakat son zamanlarda bu teşkilatlara giren amele arasında bir uyanıklık hâsıl olduğunu büyük bir sevinçle görmekteyiz. Nitekim, son günlerde en iptidaî hakları bir türlü teslim edilmeyen fırın amelesinin usta ve patronlara karşı seslerini yükseltmekte ve hiç olmazsa ücret ve çalışma şartlarına dair olan işe mukarreratının tatbik edilmesini istemektedirler... O işe mukarreratı ki beher amele, günde 9-11 saat çalışmasına mukabil ancak 5-6 lira haftalık tayin etmiş... Hâlbuki muhtekir ve gaddar sermayedarlar ve ustalar amele, hem günde 18 saat çalıştırmakta, hem de haftalıklarını tamamen tesviye etmekte imişler... Soygunculuğun ve gaddarlığın derecesini düşününüz!

Fakat ekmek amelesi şunu iyi bilsin ki, usta ve patronları ve yalancı rehberleri içlerinden atıp da bütün manasıyla hakiki bir sendika yapmadıkça, daima ezilmeye, esir ve sefil hayatı yaşamaya mahkûmdur... Zaten şurası muhakkaktır ki patron ve sermayedarların kuvvetini yapan amelenin ittihazsızlığı ve şuursuzluğudur. Çünkü çalışanlar her halde çalıştıranlardan daha çok kuvvete maliktirler. Düşününüz, bir kere İstanbul'da mevcut olduğu söylenen beş bin fırın amelesi bir sendika içinde toplanmış olsun ve bu sendika namuslu ve malumatlı insanlar tarafından idare edilsin... Muhakkaktır ki böyle bir teşkilat faaliyete başladıktan dört beş ay sonra grev yapacak olursa patronlara bütün metalibi kabul ettirmeye muvaffak olacaktır.

2- Mürettepler Cemiyeti, Tütün Amelesi Cemiyeti, Garsonlar Cemiyeti, Berberler Cemiyeti... gibi patronların vesayetinden az çok kurtulan ve bir amele sendikası mahiyetinde olan bu teşkilatlar, hakiki bir sendika haline girmediklerinden dolayı bazı zamanlar patronlara birkaç metalib kabul ettirmeye muvaffak olmuşlar ise de bu uzun müddet devam edememiş, birkaç zaman sonra patronlar verdiklerini kısmen veya tamamen geri almışlardır.

3- Türkiye Sosyalist Fırkası, İşçi Sosyalist Fırkası ve Türkiye Sosyalist Fırkası'nın inhilalinden sonra teşekkül eden Türkiye Müstakil Sosyalist Fırkası... Bütün bu teşkilatlar, fırka ismini taşımakla beraber hakikatte bundan evvel saydığımız cemiyetler gibi az çok sendika

mahiyetindedirler. Esaslardan ziyade şahıslara merbut olan bu teşkilatlar da, hakiki birer sendika değildirler. Ve bunun içindir ki patron ve sermayedarlara karşı muvaffakiyetle mücadele edemiyorlar ve bazı metalib kabul ettirseler bile bunun tesiri mahdut ve muvakkat oluyor. Nitekim bu son zamanlarda Tramvay Kumpanyası ameleye karşı istediği gibi keyfi ve gaddarane bir surette hareket etmektedir.

Sendika ile fırka arasındaki farkı ve hakiki sendikanın ne surette teşekkül edeceğini daha ileride mevzubahis edeceğiz.

4- Bu teşkilattan maada “Türkiye İşçi Derneği” ve “Beynelmilel İşçiler İttihadı” vardır.

Bunlardan, hükümet fabrikaları amelelerini toplayan “Türkiye İşçi Derneği”, nizamnamesi ve şekli-i faaliyeti itibarıyla hakiki bir sendikadır. Maalesef hükümet fabrikası amelesinin diğer amele ile kabil-i kıyas olmayacak derecede sefil vaziyetleri neticesinde bu dernek şimdiye kadar büyük mevcudiyet gösterememiştir.

“Beynelmilel İşçiler İttihadı” ise Amerika’da mevcut I. W. W. ismindeki teşkilat sistemindedir. Ve bugün yalnız deniz amelesi, mebani ve inşaat amelesi, marangozlar sendikalarını ihtiva etmektedir ve teşkilatını tamamlamaya daha muvaffak olamamıştır.

Bilhassa Amerika’da sarı amele teşkilatlarına ve ameleye hıyanet eden yalancı sosyalistlere karşı muvaffakiyetli mücadelelerde bulunan ve bütün amele mücadelelerinde daima ön safta yürüyen bu teşkilattan iki satırla bahsetmek, onun kuvvetli ve zayıf cihetlerini göstermek mümkün olmadığı için bunu başka bir makaleye bırakıyorum.

* * *

Buraya kadar, İstanbul’da mevcut amele teşkilatlarından ve bunların kusurlarından, muhtelif amele hareketlerinin muvaffakiyetsizlikleri sebeplerinden bahsettik. Şimdi de, işçilerin patronlara karşı muvaffakiyetle mücadele edebilmeleri için nasıl bir teşkilata malik olmaları lazım geldiğini izah edeceğiz.

Her şeyden evvel şu mühim nokta anlaşılmalıdır ki “fırka” ve “sendika” başka başka şeylerdir. Yani denilebilir ki fırka; “proletarya - amele” sınıfının siyasî, hâlbuki “sendika - dernek” iktisadî teşkilatıdır. Sendikaya girmek için bir tek şart vardır: işçi olmak... Siyasî, içtimaî, dinî akidesi ne olursa olsun, işleyici, amele vaziyetinde olan herkes sendikaya girebilir... Sendikaya girecek olan her işçinin mutlaka sosyalist olması lazım gelmez. Ancak sendikaya girdikten sonradır ki, kendinden daha şuurlu ve malumatlı arkadaşlarıyla daimî temaslar, konferanslar, risaleler, işçi gazete ve mecmuaları mütalaası neticesi kendisinde sınıf şuuru uyanmaya başlar ve bunun neticesi kurtuluş için sosyalist esaslarını kabul etmek mecburî olduğunu his ve idrak eder ve sosyalist olur... Ve ancak, bazen birkaç ay, bazen bir veya birkaç sene süren bu tenevvür devresinden sonradır ki bir sosyalist partisine girebilir. Çünkü sosyalist partisine girmek için sadece işleyici vaziyetinde bulunmak kâfi değildir. Muayyen bir siyasî program kabul etmek ve ona tevfik-i hareket eylemek mecburiyeti vardır ki bu programı şu suretle hülasa edebiliriz: bugün bir avuç muhtekir sermayedar elinde bulunan istihsal ve mübadele vasıtalarının umum çalışanların müşterek malı olması ve bunun için iktisadî ve siyasî bir surette teşekkül ve taazzi etmiş olan “proletarya - işçi” sınıfının hükümet kuvvetini eline alması... Başka şekilde ifade etmek istersek diyebiliriz ki: fırkanın gayesi; bugün ferdî temellük ve ziddiyet-i menafî, soygunculuk, yamyamlık esasları üzerine istinat eden sermayedar

cemiyetini; müşterek temellük, teavün ve tesanüt, kardeşlik ve hakk-ı adalet esasları üzerine kurmaktır. Bu gayeye vasıl olmak için ise, bugün cemiyette hâkim ve idare mevkiinde bulunan sermayedar burjuvazinin de elinden siyâsî ve iktisadî iktidarı alarak- ilk zamanlar, yani içtimaî sınıflar tamamen ortadan kalkıncaya kadar - “amele - proletarya” hâkimiyetini tesis etmektir.

Sosyalist Fırkası, bütün proletarya sınıfının umumî ve müşterek menfaatlerini nazar-ı dikkate alır ve bütün proletarya sınıfının sefalet ve esaretten kurtuluşu için çalışır.

Hâlbuki sendikaların asıl vazifesi daha ziyade, sermayedar cemiyeti içinde, amelenin vaziyetini mümkün olduğu kadar ıslah etmek, yani çalışma saatlerini azaltmak, yevmiyelerini çoğaltmak, bir kelime ile, işçilerin esaret ve sefaletini tahfif etmek için çalışır... Bu vazifesinde muvaffak olabilmesi için ise herhalde, amelenin büyük bir kısmını teşkilatı içinde toplamış olması icap eder. Aksi takdirde mesela bir “grev” esnasında, teşkilatına dâhil olmayanlar teşkilatın ilan ettiği grevi pek güzel kırmaya muvaffak olabilirler, nitekim olmaktadır. Bunun içindir ki, sendikaya girmek için bir takım ağır şartlar konacak olursa gireceklerin adedi pek mahdut kalır ve bu suretle sendikalar vazifelerini muvaffakiyetle göremezler.

Fakat zannedilmesin ki, sendikaların bütün vazifesi yalnız işçilerin yevmiyelerini çoğaltmak veya iş saatlerini azaltmaktır. Hayır... Sendikalar, sosyalist cemiyetin teessüsü için sosyalist fırkasına yardım etmek, bu husus için onlarla beraber çalışmak mecburiyetindedirler. Böyle olmayan sendikalar, burjuvaziye satılmış yalancı amele rehberleri tarafından idare edilen sarı sendikalardır...

Sermayedar cemiyeti devam ettikçe, sendikaların aslî vazifesi, şüphesiz amelenin vaziyetini ıslah etmektir; fakat sosyalist bir cemiyet teessüs ettiği zaman sendikaların ameleyi müdafaa etmeye ihtiyaçları kalmaz çünkü bu; bizzat proletarya sınıfını temsil eden sosyalist hükümetin vazifesidir. O zaman sendikaların vazifesi; iktisadî teşkilat sahasında olacaktır. Yani, sosyalist bir cemiyetin teessüs etmesi için, istihsal ve mübadele işlerinin sosyalist esaslara göre yeniden tanzimi icap edecektir. Bu hususta en ziyade vukuf ve salahiyet sahibi şüphesiz sendikalar olması icap eder. Bunun için sendikaların şimdiden, sosyalist partilerinin nezareti altında bu müstakbel vazifelerine hazırlanmaları lazımdır. Bu ise sendikaların yalnız ücret ve iş saatleri gibi sırf iktisadî ve meslekî meselelerle uğraşmakla iktifa etmeyerek aynı zamanda, istihsalâtın bütün mekanizması hakkında malumat edinmelerini icap ettirir. Mesela, istihsalât-ı madeniye sendikasının; falan fabrikaya, mevadd-ı ibtidaiyenin, nereden ve hangi vasıtalarla geldiğini, kaç mal olduğunu, istihsal kuvvetlerini, siparişlerin miktarını, muhtelif mahallerdeki amele ücretlerini... ilh... bilmeleri ve bu hususta muntazam istatistiklere malik olmaları icap eder. Bunun için sendikaların metaliblerinden biri de sermayedar cemiyeti içinde istihsalî kontrol etmek olmalıdır... Çünkü sosyalist inkılabından sonra iş başına amele geçeceği ve diğer cihetten eskiden sınaî içtimaî müesseseleri idare eden mühendislerin, direktörlerin ve hatta bazı ustabaşların inkılabı ezmek için, ilk zamanları tatil-i eşgal edecekleri tecrübelerle sabit ve muhakkak olduğu için, sendikaların bu sanayiye idare ve tanzim ve tensik işleri için hazırlanmış adamları bulunması elzemdir. Bu ise ancak ve ancak sendikaların şimdiden, meslekî dar ve hodbin menfaatlerden yükselerek umum istihsalata ve umum proletarya sınıfını alakadar eden bu gibi teknik meselelere de ehemmiyet vermeleriyle kabildir.

Hülâsa, sosyalist fırkası ve sendika, yekdiğerini tamamlayan iki kuvvettir... Bu ikisine de aynı derecede lüzum vardır. Sendikaya lüzum vardır, çünkü sermayedar cemiyeti devam

ettikçe amelenin mümkün olduğu kadar az bir sefalet içinde yaşaması lazımdır. Sosyalist fırkası da lazımdır. Çünkü proletarya sınıfı yalnız esaret ve sefaletini azaltmak istemiyor. Aynı zamanda esaret ve sefaletten büsbütün kurtulmak istiyor. Bunun için fırka ve sendikalar el ele vererek aynı müşterek gayeye doğru yürümelidirler.

Sendikanın ne olduğunu ve sendika ile fırka arasındaki farkı öğrendikten sonra, sendikaların nasıl ve hangi esaslar üzerine teşkil edilmeleri lazım geldiğini anlatalım.

Bu hususta müterakki memleketler proletaryasının yüzlerce seneler süren tecrübeleri bize rehber olacaktır.

Harpten evvel, beynelmilel amele hareketinde, sendika teşkilatı hususunda, başlıca iki temayül vardı.

Amele sendikalarını 1- meslek (*profession*), 2- istihsal şubesi (*industrial*) esaslarına göre teşkil ve tanzim etmek. Bunlardan birincisi ıslahatçı ve yalancı sosyalistler, ikincisi ise hakiki ve Marksist sosyalistler tarafından müdafaa edilmektedir.

Proletarya, sınıf halinde teşekkül etmediği, gaye ve menfaatlerinin birliğini sarih, vâzıh bir surette anlamadığı zamanlar, işçiler, hayat şartlarının ıslahı için evvela küçük gruplar halinde mücadele etmişler ve istihsaldeki rollerine göre “meslek sendikaları” halinde toplanmışlardır.

Bu esasa göre, mesela “sanayi-i madeniye işçileri” bir tek sendika teşkil etmemişler, belki ayrı ayrı makineciler, kazancılar, demirciler, dökmeçiler, ressamalar, elektrikçiler... sendikaları teşkil etmişlerdi. Şu suretle falan sanayi-i madeniye fabrikasında işleyen demirciler demirciler sendikasına, dökmeçiler dökmeçiler sendikasına; kazancılar kazancılar sendikasına mensupturlar... Halbuki sınaî sendikalar (*syndicats d'industrie*) yekdiğerine yakın meslekler erbabını, yahut aynı cinsten müesseselerde çalışan bütün işçileri aynı bir idare altında ve umumî bir teşkilat kadrosu içinde birleştirirler...

Bu esas kabul edilince mevzubahis ettiğimiz fabrikada çalışan bütün amele, süprüntü döken işçiden mühendise kadar, marangozu da dâhil olduğu halde hep Sanayi-i Madeniye Amelesi Sendikası'na dâhil olacaklardır.

Bu iki şekil sendikadan hangisinin amelenin menafiine muvafık olduğunu anlatmazdan evvel şunu söyleyelim ki “meslek sendikaları”, bütün memleketlerde gittikçe azalmakta ve yerlerini sanayi sendikalarına terk etmektedirler. En çok cins sendikaya malik olan İngiltere'dir. Orada 200 cins sendika mevcuttur. Fransa'da 60, Almanya'da 40 Rusya'da inkılaptan sonra 23 sendika mevcuttur. Küçük grupların, korporasyonların dar, meslekî ve mahallî menfaatlerini değil, belki bütün proletarya sınıfının, istihsalâtın heyet-i umumiyesinin âlî menafiini nazar-ı dikkate alacak olursak sendikaların adedini mümkün olduğu kadar azaltmamız ve binaenaleyh “meslek sendikaları” yerine “sanayi sendikaları” koymamız icap eder.

Sermayedarlık idaresi devam ettikçe, “sanayi sendikaları” proletaryaya daha çok faydalıdır. Ve grev hareketlerinde işçilere büyük menfaatler temin etmektedir. Çünkü bu cins sendikalar yalnız bir meslek amelesini değil, belki bir istihsal şubesinin bütün işçilerini ihtiva etmektedir, bundan dolayıdır ki, grev ilanında, o şube-i sanayide çalışan bütün ameleyi birden tatil-i eşgal ettirmek ve bu suretle patronlara metalibi kabul ettirmek daha kolaydır.

Mesela bir mensucat fabrikasında muhtelif işlerde, mesleklerde çalışan işçilerin, makinecilerin, dokuyucuların, marangozların hepsi aynı bir “sanayi-i nesciye amelesi” sendikasına mensup olmayacak olursa, o fabrika amelesinin patronlara müşterek mutalebatını kabul ettirmek için müşterek bir grev yapmaları pek müşkül olur. Çünkü orada çalışan işçiler on muhtelif sendikaya mensupturlar. Bunların bir araya toplanıp da derhal bir karar vermeleri çok müşküldür. Fakat o darüssınaadaki bütün amele, vazifeleri ve meslekleri ne olursa olsun, hep bir sendikaya mensup iseler, sendika merkez-i umumîsinin bir kararıyla bir dakika içinde bütün fabrikayı, yahut fabrikaları durdurmak gayet kolaydır.

Aynı suretle, bir matbaada çalışan işçiler, mürettepler, makineciler, mücellitler, litograflar, hep ayrı ayrı sendikalara mensup iseler o matbaa işçilerinin, matbaacılara metaliblerini kabul ettirmeleri gayet müşkül olur. Halbuki bu işçilerin hepsi bir “tabâat işçileri sendikası”na dâhil olsalar, müttehit bir surette hareket edebilecekler ve bu suretle, patronlara karşı daha büyük bir muvaffakiyetle mücadele edebileceklerdir.

Aksi takdirde, yani meslek sendikalarında dağınık ve küçük gruplar halinde kalmakta ısrar edecek olurlarsa, patronlar onları, ayrı ayrı ezmekte güçlük çekmeyecekler... Ve nitekim öyle oluyor.

Müterakki memleketlerde işçiler sanayi sendikalarını, gördükleri lüzum ve ihtiyaç neticesi teşkil etmişlerdir.

Sermayedarlık devrinin ilk zamanlarında sanayi o kadar inkişaf ve makineler bugünkü kadar terakki ve tekemmül etmiş değildi, istihsalâtta hâkim olan daha ziyade el işi idi ve bilhassa sermayedarlar, bugünkü gibi, muntazam, müttehit ve mütearrız teşkilatlara malik değildiler... Fakat makinelerin terakkisi, el işlerinin yerine kaim olması ve sanayinin harikulade surette inkişafı neticesi patron ve sermayedarlar gittikçe büyüyen ve kuvvetlenen amelelere karşı onları daha esaslı bir surette soymak ve bütün hücum taarruzlarını kırmak üzere muntazam ve merkezî teşkilatlar vücuda getirdiler. Bu suretle mahallî ve meslekî bütün amele hareketlerini, grevlerini pek kolaylıkla kırmaya muvaffak oluyorlardı. İşte işçiler, patronların bu azîm mukavemetlerine tesadüf ettikten sonradır ki onlara karşı küçük ve ayrı gruplar halinde muvaffakiyetle mücadele etmek imkânsızlığını anlayarak, birleşmeye [*birleştiler?*] ve “sanayi sendikalar”ı, heyet-i ittihadîyeler ve beynelmileller teşkil ettiler.

Bu ihtiyacı bugün İstanbul işçileri de hissetmektedirler, çünkü onlar da kendilerine karşı teşekkül ve taazzi etmiş patron ve sermayedarların mukavemet, hücum ve taarruzlarına her gün daha ziyadeleşen bir şiddetle maruz kalmaktadırlar.

Bunun içindir ki muhtelif teşkilatlara mensup olan işçiler de yekdiğerleriyle anlaşmaya ve birleşmeye doğru kuvvetli bir cereyan mevcuttur ve bütün bunların neticesi, İstanbul’da mevcut başlıca amele teşkilatlarının murahhaslarından mürekkep olan Birlik Konferansı doğmuştur. Kısm-ı mahsusumuzda görüleceği veçhile, mevcut teşkilatları ıslah, olmayan yerlerde teşkilatlar vücuda getirmek ve nihayet bütün amele teşkilatlarını birleştirerek patronlara karşı müttehit bir amele cephesi teşkil eylemek için sarf-ı mesai etmektedir.

Bütün amele teşkilatlarının noksanları, ihtiyaçları mevzubahis olduğu ve bütün işçilerin şuurlanmaya, hakiki dost ve düşmanlarını anlamaya ve birleşmek ihtiyacını duymaya başladıkları şu zamanda, biz de elimizden geldiği kadar, işçi arkadaşlarımızı tenvir etmek,

onlara gidecekleri yolu ve gayeye eriştirecek vasıtaları, teşkilatların istinat etmesi lazım gelen esasları göstermeyi bir vazife bildik.

Amelenin âlî menafii istiyor ki artık bu sefer, teşkilatımızın temellerini öyle sağlam esaslar üzerine kuralım ki en ufak bir sadmeden müteessir olmasın ve en şiddetli sermayedar hücumlarına muvaffakiyetle karşı koyabilsin.

Ancak bu suretle, diğer memleketlerde olduğu gibi, doğruluğu tecrübelerle teyyüt etmiş ilmî esaslar üzerine kurulan hakiki “sanayi sendikaları”dır ki bugüne kadar olduğu gibi bir takım menfaatperest tufeylilerin elinde bir vasıta-i teneffu olmayacak ve zaman geçtikçe kuvvetten düşmeyecek, bilakis kemiyeten ve keyfiyeten kuvvet ve metanet kesp edecektir. Ve işte o zamandır ki işçiler, ne kadar büyük ve yenilmez bir kuvvet ve kudrete malik olduklarını anlayacaklar ve şimdiye kadar bu kuvvetleri beyhude yere israf ettiklerine pişman olacaklardır.

Birlik Konferansı’nı teşkil eden murahhas arkadaşlarımız elbet bu cihetleri esaslı surette düşünecekler, bütün meseleleri ilmî bir surette ve yalnız “proletarya - işçi sınıfı”nın müşterek umumî menfaatini ve müstakbel kurtuluşunu nazar-ı dikkate alarak halletmeye çalışacaklardır.

Bizde, bu hususa dair yazılmış bir iki küçük makaleden maada tek bir kitap veya risale yoktur. Ve maalesef, arkadaşlarımızın kısm-ı azamı ecnebi lisanlarına vâkıf olmadıkları için bu mevzulara dair kendilerine rehberlik edecek neşriyat bulamıyorlar ve diğer memleketlerdeki amele teşkilatlarından ve amele hareketlerinden haberdar olamıyorlar. Bunun için, fırsat düşmüşken “sanayi sendikaları” esası kabul edildiği takdirde, bütün istihsal işlerinde çalışan işçileri kaç sendikada toplamak kabil olduğunu gösterelim.

Nazar-ı tetkiklerine arz ettiğimiz bu tablonun bu hususta kendilerine oldukça esaslı bir fikir vereceğini zannediyoruz. Yalnız şunu ilave edelim ki, bu şekiller katî bir surette taayyün etmiş değildir. Esası baki kalmak şartıyla, millî ve mahallî ihtiyaçlara göre bazı küçük tadilat da yapılabilir.

1- Vasıta-i nakliye amele ve müstahdemleri sendikası

Şimendiferciler, tramvaycılar, vapur amelesi, şoförler, sürücüler, arabacılar, deniz amelesi, kömür amelesi, gümrük hamalları, kayıkçılar, mavnacılar, kalafatçılar...

2- Sanayi-i ziraiye ve mevadd-ı gıdaiye işçileri sendikası

Ekmekçiler, şekerciler, kasaplar, değirmenciler, helvacılar, konserveçiler, İstanbul ve büyük şehirlerdeki bahçivanlar, balıkçılar...

3- Maden amelesi sendikası

Umumiyetle maden ocaklarında çalışan amele, Ayazma, Karaağaç, Zonguldak, Balya, Karaaydın, Sultançayıırı ocaklarında, memlahalarda çalışanlar...

4- Toprak ve orman amelesi sendikası

Bilumum ziraat amelesi, ırgatlar, gündelikçiler, odun yarıcılar, orman bekçileri, pamuk, palamut, zeytin, susam, afyon, gül işlerinde çalışanlar, çobanlar, sığırtmaçlar...

5- Sanayi-i madeniye amelesi sendikası

Umumiyetle madeniyât fabrikalarında çalışanlar: ateşçiler, dökmeçiler, lehimciler, ressamalar, makinistler, elektrikçiler, tesviyeciler, tornacılar, demirciler, motorcular...

6- İnşaat amelesi sendikası

Dülgerler, taşçılar, duvarcılar, marangozlar, tuğlacılar, kiremitçiler, taş ve kireç ocaklarında çalışanlar...

7- Sanayi-i nesciye amelesi sendikası

Bilumum mensucat fabrikalarında çalışanlar, halı işçileri, dokumacılar, bezzâzlar, ipek ve iplik darüssınaalarında çalışanlar...

8- Deri sanayii işçileri

Umumiyetle deri işlerinde çalışanlar, kunduracılar, debbağlar, sarraçlar, terlikçi, yemeniciler...

9- Tütün amelesi sendikası

Reji tütün işçileri...

10- Sanayi-i haşebiye ve mobilya amelesi sendikası

Umumiyetle mobilya darüssınaalarında çalışanlar, sandıkçılar, doğramacılar...

11- Sanayi-i kimyeviye amelesi sendikası

Sabun, ıtriyat, kibrit, mevadd-ı müştaiile ve ispençiyariye daüssınaaları işçileri...

12- Hidemat-ı umumiye işçileri ve müstahdemleri sendikası

Su, gaz tanzîfât, itfaiye işlerinde çalışanlar, berberler, garsonlar, aşçılar, kundura boyacıları, fes kalıpçıları, kolacılar...

13- Dikiş amelesi sendikası

Erkek ve kadın terzihaneleri, iç çamaşırhaneleri işçileri, fesçiler ve şapkacılar...

14- Hidemat-ı sıhhiye amele ve müstahdemleri sendikası

Hastabakıcılar, cerrahlar, eczacılar, doktorlar, hastane hademe ve hadimeleri...

15- Muhaberat işçileri ve müstahdemleri sendikası

Posta, telgraf ve telefon işçileri...

16- Maarif-i umumiye işçi ve müstahdemleri sendikası

Umumiyetle muallimler, mekteplerdeki müstahdemler, preparatörler, umumî kütüphane müstahdemleri...

17- Sanayi-i nefise işçileri sendikası

Aktörler, musikişinaslar, dekorcular, tiyatro ve sirk, sinema müstahdemleri...

18- Tabâat işçileri sendikası

Mürettipler, mücellitler, makineçiler, müvezziler, muhabirler, musahhihler, kütüphanelerde, gazete ve matbaalarda ücretle çalışanlar...

19- Devâir-i resmiye memurları sendikası

20- Ticarethane müstahdemleri sendikası

Mağazalarda, dükkânlarda, bankalarda, yazıhanelerde ücretle çalışan bütün işçiler...

İşte, biz de, memleketimizde amele teşkilatlarını ıslah ederken diğer memleketler proletaryası tarafından kabul edilen arz ettiğimiz esasları nazar-ı itibara almamız lazımdır.

Biliyoruz ki, yukarıda saydığımız sendikalardan bir kısmını yakın bir zamanda teşkil etmek kabil olmayacaktır. Ve yine biliyoruz ki, bazı işçiler hakikaten işleyici, proletarya vaziyetinde oldukları halde [mesela muallimler, küçük memurlar, küçük mühendisler, hastabakıcıları, eczacıların mühim bir kısmı] bir takım ananevî hurafelerin taht-ı tesirinde kendilerini burjuva sınıftan saymaktadırlar. Biz bunun için hiç gam yemeyiz. Onlar, bizzat kendi tecrübeleriyle hakikati anlayacaklar ve er geç kendi hakiki sınıflarını bulup iltihak edeceklerdir.

Fakat her halde İstanbul'da, bugünden teşkilat altına alınması pek mümkün olan asgarî 50,000 işçi vardır ki bu ihmal edilecek bir kuvvet değildir.

Birlik Konferansı bu teşkilatların sağlam esaslarını kurmaya ve kadrolarını yapmaya muvaffak olursa herhalde, Türkiye proletaryasının ebedî minnet ve şükranını kazanacak bir faaliyette bulunmuş olacaktır.

Bu makalem, arzu ettiğimizden fazla uzun olduğu için bu sendikaların ne suretle faaliyette bulunacaklarından, bunların mahallî, millî ve beynelmilel şekillerdeki ittihatlarından gelecek sefer bahsedeceğim.

Sadrettin Celal

TÜRKİYE’NİN İKTİSADÎ VE İÇTİMAÎ VAZİYETİ

İktisadî

Uzun senelerden beri Türkiye’nin daimî harp halinde bulunması ve onu bütün cihanı alt üst eden umumî harbin takip etmesi ve diğer kıtaatta nihayet nispî bir sulh tesis edildiği halde Türkiye’nin henüz bu kanlı mücadeleden kurtulamaması zaten vaziyeti pek iyi olmayan fakir halkın maişet şartlarını tahammül edilmez bir hale getirmiş ve harbin bütün cihanda tevhit eylediği harabî ve fenalıklar bittabi memleketimizde daha feci cesametler almıştır.

Tespit edilmediği için rakam söyleyememekle beraber diyebiliriz ki harp Türkiye’nin servet-i milliyesini hemen tamamen mahvetmiştir. Türkiye’nin Harb-i Umumî nihayetine kadar olan düyun-ı umumiyesi – Mütareke’den sonraki hariç – 500 milyon liraya baliğ olmaktadır. Buna 10 milyon liralık dâhilî istikraz ve hükümetin harp zamanında bedelini tediye etmeksizin halktan aldığı eşya ve emvalin vasatî kıymetini de ilave edersek 550 milyon lirayı bulur ki, varidat-ı devlet hemen hemen bunların faizlerini bile tediye kâfi gelmez.

Harbin kuva-yı istihsaliye üzerindeki tahribatı tüyleri ürpertecek derecede korkunçtur: Harb-i Umumî’de – Mütareke’den sonrakiler hariç – taht-ı silaha alınan 3 milyon askerin 1,800,000’i, yani % 60’ı harp, hastalık ve açlıktan ölmüş ve hiç olmazsa % 15’i istihsal vetiresinde bir kıymetleri olmayacak veçhile sakat ve malul kalmıştır. Bu suretle istihsalde bulunabilecek olanlar gidenlerin ancak % 25’ine münhasır kalıyor. Harbin kuva-yı istihsaliyeyi mahv ve ifnası yalnız silah altında bulunanlara inhisar etmez. Geride kalanlar da açlık, hastalıklar, derin sefalet ve burjuvazinin kasten uyandırdığı münaferetler ve düşmanlıklar sebebiyle muhtelif milletler efradının yekdiğerini boğazlamaları yüzünden vâsi bir nispette mahvolmuşlardır. Su-i tagaddi, hastalıklar ve bakımsızlık çocuklar arasında vâsi telefâtı intaç eylemiş ve buna yeni tevellüdatın ademi de inzımmam etmiştir. O derecede ki, bugün köylerde çocuk bulmak imkânsız bir hale gelmiş ve üç seneden beri devam edip giden kanlı Anadolu cidali de bütün bu zayıata bin türlü şekillerle binlercesini daha ilave etmiştir.

Köy işletmesinin yegâne istinatgâhı olan hayvanattaki tenakus, kuva-yı müstahsile-i beşeriyenin çok fevkindedir. Münakalat-ı askeriye ve muharebatın ifna edemediklerini gıdasızlık ve hastalıklar mahvetmiş ve – Trakya’daki tetkikatıma nazaran – kuva-yı hayvaniye % 70 nispetinde azalmıştır. Bu suretle beşerî istihsal kuvvetlerinin korkunç tenakusu, hayvanî kuvvetlerin müthiş bir nispette fenası köy iktisadiyatını gayet vahim ve feci bir vaziyete ilka etmiştir. Bu şerait tahtında bütün istihsal omuzlarına yüklenen çiftçi kadını bir müddet çabalamış; sabanını; tek kalan öküzüne arkadaşlık ederek çekmiş, sonra onu da hastalık veya bakımsızlık yüzünden ya kaybetmiş, yahut büsbütün aç kaldığı için, yok bahasına köyün ağasına satmıştır. Bu gibi kadınların en sonunda tarlalara dökülerek hayvanlar gibi sabahtan akşama kadar ot yiye yiye açlıktan ölmeleri vukuat-ı adiyeye sırasına girmiş idi. Diğer cihetten de bir sürü sivriltmeler, hükümet kudretinin verdiği kudret ve kuvvetle mülkî ve askerî yüksek memurlar kâşane-i ihtikârlarını büyümüşler ve bu eninler ve yoksulluklar içinde inleyen ve can çekişen halkın son lokmalarını da kapmaktan çekinmemişlerdir.

Bu şerait altında tabii en mühim istihsal, mahsulât-ı ziraiye müthiş bir tenezzüle uğramış ve hububat Balkan Harbi’nden evvelki istihsalâtın takriben 1/3’üne düşmüştür. Atideki rakamlar bu vadide vâzih bir fikir vermektedirler.

Aydın vilayeti palamut istihsalatı [*¹]

Sene	Kantar
1328	1 053 000
1329	1 100 000
1330	300 000
1331	70 000
1332	70 000

1334 senesinde toplanan mahsul 70,000 kantardan da dündür. Yunan işgali bu sahada daha feci bir vaziyet ihdas etmiş ve takaddüm eden dört sene zarfında 92,187 lira kâr temin eden Türkiye Palamutçuları Anonim Şirketi bu sene 51,095 lira zarara maruz kalmıştır.

Harpten evvel İzmir'den işlenmiş ve işlenmemiş olarak 18-25 milyon kilo arasında meyan kökü ve 10-15 milyon kadar da meyan kökü balı ihraç olunurdu. Elimizde mevcut rakamlar bu şubede pek büyük bir tenezzül-i ihracı ve binaenaleyh istihsali göstermektedir.

Sene	Meyan balı	Meyan kökü
1335	744,000 okka	654,000
1336	322,000 okka	760,000
1337	47,000 okka	898,000

(110 kıyye kök bir kantar bal) [**²]

İzmir zeytinyağı istihsalatı [***³]

1920	39,500,000
1921	8,900,000

Keza İzmir'de 1920 senesi on milyon kilo raddesinde tütün istihsal edilirken 1921'de 7,5 milyona tenezzül etmiştir. Umum Türkiye istihsalatı 10-15 milyon kilo tahmin edilmektedir ki hal-i sabıkına nazaran 1/3'tür.

Bu noksanî-i istihsalin diğer bir neticesi de hemen münhasıran ziraî bir memleket olan Türkiye'nin vâsi mikyasta hububat ithalatı yapmaya mecbur kalması ve bu suretle garp kapitalizmine büyük ve yeni bir istismar sahası daha hazırlamış olmasıdır. 919 senesinde İstanbul'a vuku bulan ithalatın % 60'ını teşkil eden 64,331,000 liranın 9,655,000 lirasını hububat işgal ederken bu miktar 920 senesinde 26,866,000 liraya kadar yükselmiştir.

Türkiye istihsal makinesinin ne müthiş bir harabîye uğradığını daha bariz bir surette görmek için 919 ve 920 senelerindeki İstanbul ihracat rakamlarını da bir gözden geçirmelidir:

Sene	Yekûn İhracat	İthalattan İhracat	Yerli Mallardan İhracat
------	---------------	--------------------	-------------------------

¹ [*] Türkiye İktisat Mecmuası, Sayı 6, s. 163

² [**] Türkiye İktisat Mecmuası, Sayı 4

³ [***] Türkiye İktisat Mecmuası, Sayı 3, s. 75

19	38,426,671	15,095,366	22,432,305
20	47,625,882	25,049,872	22,576,010

Bu rakamlara nazaran hakiki ihracat 22,5 milyonu tecavüz etmemiş ve 919 senesinde umum ithalatın takriben dörtte birini teşkil ederken bu miktar 920 senesinde umum ithalatın ancak yedi buçukta birini doldurabilmiştir.

Son millî harpler, himaye gümrük resmini tatbik eden Anadolu'yu, Türkiye'nin bu hububat ambarını Karadeniz sevahiline gümrük resmi alınmaksızın hububat ithalatına müsaade vermeye icbar etmesi bu harabînin bugünkü derecesi hakkında bir fikir vermeye kâfidir.

Harbin sureta hitama ermesini müteakip başlayan ithalat gittikçe yükselmiştir.

Düyun-ı Umumiye İdaresi'nin neşrelediği bir istatistikten çıkarılan 919-920 seneleri İstanbul ticaret bilançosu şudur:

Sene	İthalat	İhracat	Fazla-i ithalat
19	97,726,375	38,427,872	54,334,503
20	169,392,267	47,625,882	121,666,385

Bu rakamlardan 920'deki ithalatın bir sene evvelki ithalatın hemen iki misline ve o sene zarfındaki ihracatın ise dört misline balığ olmakta bulunduğu neticesi çıkmaktadır. 919 senesindeki ithalat ile ihracat arasındaki fark % 58 iken 920 senesinde % 71'e kadar yükselmiştir. Garpta müşteri bulamayan beynelmilel sermayenin emtiası gittikçe mütezayid bir nispette Türkiye pazarına akmış ve fakat fevkalade fakirleşen ve sefalet içinde yüzen halkın kudret-i iştiraiyesinin pek çok azalmış olması ve transit suretiyle de diğer mahallere ihraç edilememesi neticesi olarak teraküm etmeye başlamış ve nihayet öyle bir şekil almıştır ki, ambarlar, antrepolar, depolar, kâfi gelmeyerek birçok gemiler ve hatta sahile civar meydanlar ve sokaklar bile birer antrepo haline tahvil edilmiştir.

İstanbul'un 920 ve 921 senelerinin ilk üç aylık (dokuz) ticaret-i hariciyesi

Sene	İthalat	İhracat	Fark
20	127,000,000	19,000,000	108,000,000
21	85,250,000	9,850,000	75,400,000

olduğuna nazaran 921'de ithalat bir sene evvelkinin takriben 1/3'ü nispetinde tenakus eylemiş ise de aynı sene zarfında ihracatın takriben 9 misline balığ olmuş ve 920 senesinde ithalat ile ihracat arasındaki % 71 fark 921 senesinde % 78,4'e kadar yükselmiştir.

Bu seneye ait muntazam ve şayan-ı itimat istatistiklere malik değiliz. Muhtelif gazetelerle mecmualardan toplanan ve ihticaca pek de salih olmayan rakamlara nazaran bu senenin ilk beş ayna ait ticaret-i hariciye bilançosunu 31,981,142 lirası ithalat ve 10,779,750 lirası da ihracat teşkil etmekte ve ithalat ile ihracat arasındaki fark 21,210,398 liraya balığ olmaktadır.

Bu rakamlara nazaran ithalat tenakusta devam ederek ihracatın ancak üç mislini teşkil etmekte ve aradaki fark da % 66,5'e kadar tenezzül etmektedir.

Mamafih ithalattaki bu tenakus tabii olmaktan ziyade eskiden kalma stokların mevcudiyetinden, buhranın iflasları intac eyleyerek sermayedaranın bankaların muavenet ve müzaheretinden mahrumiyetinden, sermayedaranın sermayelerini kambiyo piyasanın pek mütehavvil ve tahripkâr revîşi sebebiyle muamelat-ı ticariyeden fazla emlak ve akar alım satması gibi emin ve pek çok daha kârlı işlere tahsis eylemiş bulunmalarından ve müstehliklerin kudret-i iştiraiyesinin büsbütün kesb-i zaaf eylemiş bulunmasından ileri gelmektedir.

Türkiye'nin altın mevcudu katî olarak tayin edilemez. 1844 senesinden 1921 senesine kadar darphanede 78,464,000 altın lira basılmıştır. Osmanlı Bankası'nın ihraç eylediği takriben 3 milyonluk evrak-ı nakdiyesine mukabil 1,100,000 altın lira mezkûr bankanın kasalarında mahfuz bulunmaktadır. Memleketin bugünkü altın mevcudu, kısm-ı azamı ahalinin yed-i muhafazasında âtıl duran azamî 20-25 milyon lira kadar tahmin edilebilir. Şu hesaba göre memleketin altın mevcudunun 2/3'ü memleket haricine akmış bulunmaktadır.

Harb-i Umumî'den akdem evrak-ı nakdiyesi bulunmayan Türkiye, harp devresinde takriben 175 milyon liralık varaka-i nakdiye tabetmiş ve bunun da bugün ancak 60-70 milyonu memleket dâhilinde kalabilmiştir. Kâğıtla altının aynı kıymette tedavülü mecburiyeti hakkında neşredilen kanunlara rağmen her gün biraz daha kıymetini kaybeden Türk kâğıt parası İstanbul borsasında muhtelif senelerde şu seyri takip eylemiştir:

- 1915 senesi üçüncü ayında bir Türk altını 100
- 1916 senesi üçüncü ayında bir Türk altını 135
- 1917 senesi üçüncü ayında bir Türk altını 455
- 1918 senesi üçüncü ayında bir Türk altını 510
- 1921 senesi 13 Temmuz bir Türk altını 610
- 1921 senesi Teşrinievvel ayında bir Türk altını 1080
- 1922 senesi Nisan ayında bir Türk altını 650
- 1922 senesi Temmuz ayında bir Türk altını 730

Şu suretle ilk ihraç edildiği zamanlar İstanbul'dan uzak muhitlerde, Anadolu içlerinde haiz olduğu kıymeti - birçok yerlerde tedavül bile etmezdi - İstanbul'da da bularak kıymet-i mevzuasının 1/7'sine kadar düşmüştür.

Bu şeraitin tabiatıyla davet eylediği buhranlar, her gün biraz şiddetini artırmakta, birçok ticarethaneler, büyük küçük muhtelif malî müesseseler tatil-i tediyat eylemektedir. Muazzam ithalat akınının, kambiyonun mütemadiyen yükselmesinin diğer bir neticesi de garbın daha ucuz emtiası karşısında birçok küçük müessesat-ı sınıaiyenin rekabet meydanından mağlup çekilmeye ve kapanmaya mecbur kalması, az kârlarla iktifa eylemeyen veya kârsız işlemek istemeyen daha büyükçe sermayedaranın imalathane ve fabrikaları kapatması neticesi binlerce işçinin sokaklar ortasında aç ve çıplak kalmalarıdır.

* * *

Devletin varidatıyla masarifatı arasındaki muazzam fark da buhranın teşeddüdünde büyük bir rol oynamaktadır. Mütareke'yi takip eden seneler zarfında salaha yüz tutacak yerde

devlet bütçesi her gün biraz daha fenalaşmaktadır. Maaşların adem-i tediyesi dolayısıyla binlerce orta halli müstehlik pek müşkül bir vaziyete ilka edilmiştir. Bütçe açığı avanslar, küçük istikrazlar gibi gayet zararlı muvakkat ve yarım tedbirlerle kapatılmaya çalışılmaktadır. Yalnız 800-1000 kuruş maaşlı küçük memurlara tatbik edilen mecburiyet-i mezuniyet de bu kabil tedbirlerdendir.

Daha evvel zaten asgarî ihtiyaçlara tekabül etmeyen iki bin kuruştan dîn maaşlara da tatbik edilen % 20 nispetinde tenkiset da daha iyi bir netice vermemiştir. Bu senenin ilk altı ayı için tanzim edilen 33,325,372 liralık bütçede yalnız emniyet-i umumiye, jandarma, bahriye ve harbiyeye 10,606,574 lira, yani bütün bütçenin 1/3'ü tahsis edilmiş bulunduğu ve soygunda geri kalan paşa ve beyefendilerin elan bin türlü vesilelerle fakir halkın kesesinden ikdar edilmelerine mukabil; sırtındaki son elbisesini de satan küçük memurlara yapılmak istenilen son tasarruf teşebbüsleri de bittabi arzu edilen semereyi verememiş ve ayda beş yüz bin liralık açığın mahsûs bir nispette tenkisi mümkün olamamıştır. Bunların netayici ise akıl ve hayale sığmayan bin türlü şekiller ve isimlerle yeni yeni vergiler tarh ediliyor. Ve eski vergilerin de dört beş misli tezyidi oluyor. Zengin sınıfına katiyen temas etmeyen, yalnız yüksek rütbeli askerî memurların keselerini doldurmaya hadim olan bu bi'l-vasita vergiler, doğrudan doğruya fakir, işçi ve orta halli sınıfın lokmalarından alınmaktadır. [*⁴] O derecede ki artık bu yükler çalışan halkın iratlarını kâmilen bel' eylemekte ve onlara hakk-ı hayat bırakmamaktadır.

-mabadi gelecek sayıda-

A. C.

⁴ [*] *Türkiye İktisat Mecmuası*'nın sayı 5, s. 146'daki bir istatistikine göre bir teneke petrolden şu vergiler alınmaktadır: şehremanetine, 2 belediye rüsumu, beher ayda 5 kuruş depo ücreti, 65 kuruş istihlak resmi, 20 kuruş gümrük resmi olmak üzere 92 kuruştur. Bir aydan fazla kaldığı takdirde bittabi bu resm tezayüt edecektir. Bir tenekenin bir aydan fazla kalacağı muhakkak olduğuna göre en aşağı bir hesapla beher teneke başına 100 kuruş vermek lazım geleceğine ve 12 okka petrolü ihtiva ettiğine göre beher okkada 8,33 kuruşu bi'lvasita vergi olarak verilmektedir.

MİLLÎ İKTİSAT

teşekkül etmemişlerdi. Edvar-ı kadimedeki büyük imparatorluklar, hatta Roma İmparatorluğu bile müteaddit şehirlerin bir araya gelmesinden hâsıl olmuş vâsi cemiyetler veyahut birçok şehirleri bir idare altına toplayan diktatörlüklerden ibaret idiler. Kurûn-ı vustâda dahi hemen hal aynı idi. Kurûn-ı vustânın nihayetlerinde teessüs etmeye başlayan millî devletlerin zuhuru ile beraber iktisad-ı millî de doğmaya başlamıştır. İktisad-ı millî denildiği zaman işte bu muazzam uzuvların iktisadı anlaşılmalıdır.[2⁵]

İktisad-ı millî mefhumunu hakkıyla takdir etmiş olmak için millî iktisat ile iktisad-ı umumîyi (*économie publique*) yekdiğerinden tefrik etmek icap eder. Umumî iktisadın mevzuunu, gerek nüfus gerek arazi itibarıyla aksam-ı saire-i millîye ne siyaseten ve ne de sair rabitalarla hakiki bir tarzda merbut bulunmayan ve bu kısımlarla tam bir vahdet husule getiremeyen nakıs devletlerin iktisadiyatı teşkil ettiği halde iktisad-ı millî, tam bir milletin, yani nüfus ve vüsat-ı arazisi, müessesat-ı siyasiyesi medeniyet ve servetiyle haiz-i istiklal bir devletin iktisadiyatını tetkik eder. Tabir-i aherle, millî iktisat ancak bir uzv-ı mükemmel mahiyetini iktisap edebilmiş olan milletlerin iktisadı demektir. Milletleri bir uzv-ı müstakil olarak kabul eden nazariye üzerinde bu derece ısrar etmemiz klasik iktisadın haricinde kalan hemen tek mil sair iktisadî sistemlerin istinat ettiği en mühim esası bu nazariye teşkil etmesine binaendir. Klasik iktisadın ruhunu teşkil eden fertçilik, kozmopolitik ve mutlakiyeti tahrip eden, bu fikirlerin doğru olmadıklarını meydana koyan da yine bu nazariyedir. Evvela fertçiliği nazar-ı itibara alalım:

Uzvî devletlerde fert alelade bir hüceyreden ibarettir. Bir devletin eczasını teşkil eden fertler arasında, zaman ve seyr-i tekâmülün gayr-i şuurî bir tarzda vücuda getirdiği mihanikî ve uzvî bir tesanüt mevcut bulunduğundan ferdin iktisadî hayatı mensup olduğu cism-i içtimaînin umumî hayatına tâbidir. Bir cemiyette devletin mevkiî, dimağın vücuda nispetle haiz olduğu mevkiye müşabih oluşuna nazaran devlet, milletin müesses menafiiğini yalnız himaye etmekle kalmayıp bu menafii halk ve matlup bir siyaset-i içtimaiyeye göre idare vazifesiyle de mükellef bulunması aynı nazariyenin zaruri bir neticesidir. Binaenaleyh, iktisadî sahada devletin vasıl olmak istediği gayeyi temine hadim her nevi faaliyet, vazaif-i asliye-i devletten maduttur. Mesela, gümrük rüsumu vazetmek, amele kanunları yapmak, müstahsillerden bir kısmını nakdî muavenetlerle himaye etmek, inkısam-ı servete icra-yı tesir maksadıyla müterakki vergiler tesis etmek, içtimaî ilcaatın sevkiyle bu tekâliften bir kısım halkı muaf tutmak ve hatta istihlâkât-ı milliyeyi idare ve tanzim etmek... ilh gibi harekât; klasik iktisadın ve fertçiliğin hilafına olarak devletin en meşru vazaifi meyanına ithal edilmiştir.

Görülüyor ki, devlet mefhumunu böyle anlayan bir sistemde ferdin mevkiî hiçe muadildir. Yine bu nazariye icabatından olarak her millet, gerek icra-yı müteşekkilesinin, gerek asırlardan beri takip ettiği seyr-i tekâmülünün hususiyetlerine binaen sair milletlerden tamamıyla farklı addedilir.

-bitmedi-

BÜYÜK MEFKÛRE

⁵ [2] *La Revue d'économie politique Schumaller*, sayfa 107

“... Filozof, kırık tacın harabesine

çıktı. İbretle uzaklara bakıyor:

Harekete gelen ruhun faaliyeti mahvedilemez!...”

-Lemi Nihat-

Biz “büyük mefkûre”ye bir hamlede varmak istiyoruz. Çalışan insanların ızdırabı ve beşeriyete nur veren geniş ruhların Hürmüz’ün galibiyetine imanları, bize kuvvet veriyor.

Genç!.. Biz atlamak ve bir atlayışta asil mefkûreye kavuşmak için çırpınıyoruz. Gönlümüz o kadar temiz ve isteğimiz o kadar sıcak ve samimidir. Buda’nın büyük hakikati ona ne derin bir iman ve sakinete verdi ise bize de “büyük mefkûre”, geniş geniş bir iman, bir sevgi, bir ümit kaynağı oluyor.

“Büyük mefkûre” bugünkü insanların ve gelecek nesillerin yine bu güzel tabiat, bu gök, bu yerler, bu deniz ortasında yaşayacakları, kardeşliğin, iyiliğin, güzelliğin dünyasıdır. O dünyadaki, bütün bedbaht insanlar alınlarında ter, bir gün gelecek dinlenecekler ve başlarının üzerinde hürriyetin, paklığın ve sükûnun yumuşak ışıklı yıldızıyla uyuyacaklar.

O dünyadaki “top” “sapan” ve “kin”, “dost”luğa dönecek!...

Büyük mefkûreyi derin bir heyecanla duyarken insan içinden diyor ki: Ondan da daha geniş ufuklar niçin olmasın? Muzdarip insaniyet bugün koştuğu ufuktan da ilerilere, çok daha ilerilere gidecektir..

Oh, bana büyük ruhlarla beraber bu serin ümidi, ruhumuzun, iyiliğin, doğruluğun ve bilhassa kardeşliğin yıldızına doğru uçuşu veriyor.

* * *

İnsaniyetin geniş gövdesinin, görünüşte, belirsiz kımıldanışlarına ve kesafetine bakıp da aldananlar bilmiyorlar ki bu geniş gövdenin yukarısında, zirvesinde ne kuvvetli rüzgârlar esiyor.. Bilmiyorlar ki, bu adeta, göklerden gelmiş gibi sihirli rüzgâr, asrın sakim istikametini değiştiriyor, bilmiyorlar ki insaniyetin geniş gövdesinin kesafetinde boğulup kalan ızdırabımızın gizli feryatları işte bu yüksekliklerde, bu genişliklerde bütün masumiyet, bütün hüznüyle inliyor. Ümit ve kurtuluşu bekliyor! Genç!. Bu yüksekliklerde dolaşan büyük ruhlardır ki, bütün insanların “ter” döken ve sade yaşayan insanların kardeşi oldular.

Onların ızdırabında hakikat ve sessiz gözyaşlarında doğruluğun, iyiliğin, rikkatin deryasını gördüler.. Evet, onlar, yalnız onlar genç.. İşte mesela Tolstoy, işte Beethoven.. Michelangelo... İşte Dostoyevski..

* * *

Cemiyetin eski ve beşerin tabiatına kök salmak isteyen, yanlış, hodbin, kanla bulanmış bütün “anane”si yıkılıp gidiyor. Eski cemiyetin çöküntüsünden doğan gürültüyü “insaniyet” mefkûresiyle ve halkın samimi ruhuyla yaşayanlar, gözleri ileride, yeni fecrin ilk ışıklarına bakarken, sakin dinliyorlar!

Ben “halk” dediğimiz insanları; büyük, çok büyük timsalî bir “İsa”ya benzetiyorum. Bu büyük timsalî “İsa” ile asıl “İsa” arasındaki ayrılış “geniş şuur ve gönül” farkıdır.

Fakat diğer taraftan benzeyiş o kadar da hakikidir, çünkü: şimdiye kadar “halk” denilen insan kitlesi, çalışmasına, kan ve ter içinde kalmasına, saf ve basit hayatına ve kanaatkâr imanına karşı bir azlığın, ekalliyetin daima kurbanı oldu: ve son harplerde “Büyük İsa” hakikaten “salib”e gerildi. Elllerinden ve ayaklarından kanlar aktı.

Topraklar bu masum kanları içti. Fakat bu kanlar, yere yeni bir dünyanın başlangıcını yazıyor. O dünya ki orada “kan” ve “kara”, “nur” ve “iyilik” olacak!..

* * *

Sevgili genç, pek erken, 33 otuz üç yaşında ölmüş Jean- Marie Guyau’nun, bu genç filozofun, bu iyiliği seven insanıyetçi mefkûrecinin, Akdeniz’in mavi, derin sularına bakan Menton’nun yeşil bir yamacında sade, mermer mezar taşı vardır. Bu beyaz mermerin üzerine oyulan kitabeyi okuyan inanır ki:

... İnsanların hayatında samimi ve hakiki bir emel olan, hakikaten yaşayan bir şey olmayacaktır. Zaman geçecek, fakat, insanlar bir gün, uçup gittiğini zannettikleri emellerinin, niyetlerinin tekrar doğduğunu ve hakikaten kalb olduğunu göreceklerdir! Biz, iyiliğe, doğruluğa, yani nura inanıyor ve istiyorsak, daha mütেকâmil şeyler düşünüyorsak bu asil temayülümüzle bizden sonra gelecek nesilleri de istediğimiz ve duyduğumuz o nurlu ufka götürüyoruz, demektir.

Boş, tatbiki kabil olmayacak, diye düşündüğümüz nice yüksek, samimi niyetlerimiz, arzularımız vardır. Bunlar, adeta, deniz dalgalarına benzerler.

Öyle dalgalar ki bize kadar geldikten sonra, bizden de ilerilere gidecekler ve birleşe birleşe; toplana toplana, bir gün dünyayı da sarsacaklardır! Pak Guyau inanıyor ki: kendisinin en temiz, en samimi şeyi onu öldükten sonra da yaşatacaktır. Hülyalarından hiç birisi, diyor, belki yok olmayacak. Diğerleri bu hülyaları alacaklar, yeniden tahayyül edecekler ve bir gün gelecek, onlar ikmal edilecekler ve yaşamaya layık olacaklardır. Mermerin üzerine çizilen satırlar şöyle bitiyor:

“Ölmüş dalgaların kudreti sayesinde, deniz geniş kumluğunu, sahilini düzeltti: ve kımıldandığı geniş yatağını meydana çıkardı.”

Evet, yaşamak iyiliğe ve nura koşmak, kavuşmak arzusu köklerimizde denizin o dalgalarına benziyorlar ki, bizi geniş ve hudutsuz “insaniyet ufkuna kadar götüreceklerdir.

* * *

“Büyük mefkûre” bir “alev” gibi gıdasını ruhumuzdan ve yaşayan hakikatten alıyor, büyük mefkûre sihirli bir rüzgâr ki bize atlamak ve “bazen yüz seneyi bir solukta atlamak” cesaret ve ihtiyacını veriyor.

Çünkü eski bir Çin mütefekkirinin dediği gibi beşer, “muhabbetin insanları kâinatın bir ucundan öbür ucuna kadar bağlayacağı” anlara susadı!

Küçük Çamlıca: 26 Temmuz 922

Şevket Aziz

İlave:

Aydınlığın geçen sayısında ‘‘MübeŖŖirler’’ ismindeki yazıda filozof *Guyau* ismi yanlış olarak *Gujou* Ŗeklinde dizilmiŖtir.

TÜSTAV

BÜTÜN DÜNYA EMEKÇİ GENÇLER HAFTASI VE BAYRAMI

Her sene Eylül'ün ilk pazarı, bütün dünya proletarya gençliğinin bayramı olarak tanılmaktadır. Bunu takip eden hafta ise sosyalist gençlerin “Faaliyet Haftası”dır.

Son gelen sosyalist gazeteleri “Beynelmilel Gençler Günü”nün 3 Eylül'de icra edileceğini ve Faaliyet Haftası'nın da 28 Ağustos'tan itibaren başlayacağını yazıyorlar.

Bu, Beynelmilel Gençler Günü, ilk defa, 1915'te tes'id edilmişti. O zaman, insanlar insanlıklarından çıkmış, vahşi canavarlar gibi birbirlerini kardeşlerini, hemcinslerini boğazlamaya koşuyorlardı, tanklar, zehirli gazlar arasında ölüyor, parçalanıyorlardı.

O zaman, genç ihtiyar, erkek kadın, herkes, – fakat yalnız zenginler ve hâkimler değil – sürülerle mezbahalara sevk ediliyorlardı.

Köylerde kasabalarda bırakılan hasta çocuklar, alil ihtiyarlar aç, susuz kaldılar, işçi yavruları en küçük bir muavenetten bile uzak tutuldu; zenginler, cephelerdeki şehitlerin keselerinden çaldıkları paralarla işçi kadın ve kızlarını kullandılar...

İşçi, asker ölüyor, esir kalıyor, otuz sekizlik ve kırk ikiliğe hedef yapıyor; bir kelime ile, katliam ediliyordu.

Zenginler; dalkavuklar milyoner oluyor, sermayedarlar kıtalar satın alıyor, saraylarda, kâşanelerde yaşıyorlardı...

Bu sırada; işçi sınıfının en büyük gayesi olan “beynelmileliyet” hevesi tekrar ateşlendi. Bütün dünya işçilerini aynı zevklerle birleştiren bayramların azlığı hissedildi. Unutulan enternasyonalizmi tekrar yaşatmak gayesiyle gençlik için, ikinci bir “1 Mayıs” tayin edilmesi ve o günün de her sene Eylül'ün ilk pazarı tes'id olunması kararlaştırıldı.

İşte; bu sene; Eylül'ün 3'üncü günü Sekizinci Beynelmilel Gençler Günü olacak ve bütün dünya işçi gençliği, gasp edilen haklarını almak için toplanacak ve haykıracaktır.

Gençliğimiz; yirmi sekiz Ağustos'tan itibaren, genç işçileri sınaî cemiyetlere, birliklere, kulüplere celbe çalışmalı ve münevver gençleri de kendileriyle birlikte harekete davet etmelidirler. Ta ki gençlik, bilhassa işçi gençliği de, proletarya hareketlerinde daima büyüklerle beraber olsun...

İstanbul – 26 Temmuz 1922

Ömer

BÜTÜN DÜNYA ŞAİRLERİNE

Genç şair!. “Sevda”dan hâlâ bıkmadın,
Hâlâ dudağında aşk, buse, kadın,
Bu çılgınlıklardan çek kalemini
Sen de haykır amele elemi.
Şaklarken bir yanda ölüm kırbacı,
Senin terennümün bilsen, ne acı!.
O terennümün ki: hasta, şuursuz..
O terennümün ki: bulanık, nursuz..
Öyle sızlatıyor ki içimizi,
Tiksinme geliyor okurken sizi.
“Aşk” ı bıraksanız ey genç kalemler!
Yaşadığımız şu tarihî demler
Ruhunuza ateş, heyecan verse!.
Kalemlerinize biraz can verse!.
Sevda, kadın, buse... Bir günlük hisler!.
Yurdun ufkundaki karanlık sisler
Dağılsın, sonra siz yazın, haykırın!.
Kaleminizi, (aşk, aşk) diye kırın!.

* * *

GENÇLER GÜNÜ

Dışarıda büyük bir fırtına var.. Yıkılan köhne ve asır-dide ağaçları, kalkan boğucu dumanları görmemezlik edemeyiz!. Etrafımızdaki bu mahşerî heyecana biz de alakadar olmak mecburiyetindeyiz.

28 Ağustos - 3 Eylül, bütün dünya gençlerinin faaliyet ve iş haftasıdır.. Türk gençliği, bu hafta için bilmem ki neler yaptı?

Geçen sene yine bu sütunlarda bugünü tes'id ederken gelecek senelerin daha feyzli olmasını temenni etmişim. Bu temenni husul buldu mu?. Onu da bilmiyorum. Kan ve barut kokan bu acı demlerde böyle günlerdir ki, dar ve mahdut milliyet çemberlerini kırarak bize kardeşlik ve insaniyet fikirleri telkin eder.. Gençlerimiz yeni bir devrin girdiğini acaba anlıyorlar mı? Bu devrin zarurî icabatına uymak için hazırlıkları var mı? Bütün bunlardan habersiziz..

Fakat şunu düşünmek mecburiyetindeyiz ki umumî kardeşlik ve müşterek yaşamak anları her yerde baş gösteriyor.

Bunu müjdeleyen ışıklar, gözümüzdeki kara perdeleri aydınlatacak kadar kuvvetlidir.. Yeni yaşayışın sevinçli uğultuları sağır kulaklarımızı açacak kadar gür ve vazıhtır..

Hâlâ gözlerimizi kapamak ve kulaklarımızı tıkamak hususunda taannüd edecek miyiz?

Türkiye gençleri!.. Kulağınızı haktan gelen kardeş sesine veriniz!. Yeni yaşayışın bütün işçilik dünyasında neler getireceğini düşününüz.. Onu tanımaya, onun size vereceği hakiki kurtuluş ve serbestîye bir an evvel erişmeye çalışınız!

İşçi ve şuurlu gençliğin tes'id ettiği Gençler Günü, samimi duygu ve müşterek hislerimizin tezahür ettiği bir gündür... Bugün, bütün dünya gençlerinin kalpleri aynı müşterek ve yüksek hislerle çarpar..

Bugün münevver gençliğin, işçi gençliğini tanınması ve onu kardeş bilmesi günüdür..

Gençler Günü'nün yakın bir atide kurtuluş yollarına tebeddülünü temenni ederken, bütün bir işçi gençliğiyle beraber Türkiye gençleri için de hayırkâr ve rehakâr olmasını dilerim..

Ağustos 922

Memduh Necdet

Dâhilî Şuûn:

İşçi Teşkilatlarını Tevhid Konferansı

Aydınlık'ın bundan evvelki sayısında İstanbul'daki amele teşkilatlarında son zamanlarda görülen inhilal emarelerini, mevcut en mühim işçi cemiyetlerinin bugünkü halini tasvir etmek suretiyle, karilerimize arz etmiştik.

Bütün diğer memleketlerde işleticilerin, işleyenlere karşı, elele vererek en mükemmel mücadele usulleriyle sevk ve idare olunan müttehî bir cephe teşkil ettikleri bir zamanda, Türk işçilerinin bilakis henüz açılmamış birer tomurcuk halinde olan kudretsiz teşkilatlarını dâhilî rekabetler, şahsî kavgalarla, fayda temin edemeyecek birer boş ve ölü kadroya çevirmeleri ne kadar ağlanacak hazin bir manzaradır!

Bu dağınkılık yüzünden amele sınıfının ne feci bir akıbete maruz bulunduğunu takdir eden **Türkiye İşçi Derneği** merkez-i umumîsi Temmuz iptidasında, İstanbul'da mevcut tek mil işçi cemiyet ve fırkalarına tahriren müracaat ederek bu vahim vaziyetin önüne geçmek üzere, cümlesinin iştirakiyle akdedilecek bir konferansta amele müdafaa cephesinin tevhidî çarelerinin tetkik edilmesini teklif etmişti.

Aldığımız haberlere göre bu teklif, Amele Sıyanet Cemiyeti ile Türkiye Sosyalist Fırkası'ndan maada küçük büyük diğer teşkilatlar tarafından hararetle kabul edilmiş ve İstanbul "İşçi Teşkilatlarını Tevhid" konferansı ilk celsesini 21 Temmuz tarihinde Babıali Caddesi'nde Türkiye İşçi Derneği merkez-i umumîsinde akdeylemiştir.

Konferans müzakeratına resmen iştirak eden cemiyetlerin başlıcaları şunlardır: Osmanlı Mürettepleri, Bina Amelesi, Deniz İşçileri, Marangozlar Cemiyetleri, Müstakil Sosyalist, Ermeni Sosyal Demokrat Partileri, Beynelmilel İşçi İttihadı, ilh...

Müzakerat pek samimi bir tarzda cereyan etmiş ve içtimalara iştirak eden cemiyetlerin itimadını haiz murahhaslar; amelenin mukaddes haklarını müttehiden müdafaa etmek için cidden anlaşmak ve birleşmek istediklerini beyanat ve hareketleriyle göstermişlerdir.

Konferans ruznamesinde münderiç mevaddın müzakeresini, müteakip üç içtimada bitirmiştir. Okunan ve izah edilen raporlardan memleketin içtimaî ve iktisadî vaziyetine ve bütün dünyada bir zamandan beri müşahade edilen işleticiler hücumunun bizde aldığı şekillere ve bunun karşısında müştereken ittihazı icap eden tedbirlere ait olanlar - teşkilatların faaliyetlerini ilmî esaslar üzerine istinat ettirmeye başladıklarını göstermek itibarıyla - kaydedilmeye değer.

Bu raporlar sayesinde faaliyet meydanı aydınlatıldıktan sonra müştereken çalışmak, amele hareketlerini birleşmek lüzumu hakkıyla anlaşıldığından, murahhaslar buna verilecek şekil üzerinde münakaşatta bulunmuşlar; ve maatteessüf bu hususta en muvafık suret-i halden, Müstakil Sosyalist Fırkası ve Mürettepler Cemiyeti murahhaslarının yanlış içtihatları dolayısıyla, uzak kalmışlardır.

Matluba vusul için en kestirme yol, bütün işçi cemiyetlerinin resmî bir mevcudiyete malik ve nizamnamesi müsait bir teşkilatın unvanı altında, otomatik bir tarzda, vakit zayi etmeden birleşmeleri idi ve böyle bir teşkilat mevcut bulunuyordu: "Türkiye İşçi Derneği" Avrupa'da "iş borsası" yahut "sendikalar ittihadı" tesmiye edilen birlik teşkilatlarına muadil

resmî bir nizamnameye tevfikân teşekkül ettiği cihetle bütün Türkiye amele dernek veya sendikalarının bir temerküz, bir toplantı mahalli olmaya, hangi noktadan bakılsa tamamıyla müsaittir. Bunun için muhtelif cemiyetlerin başında bulunanların, hiçbir gizli emel beslemeksizin, hulus-i kalp ile birlik gayesini gütmeleri kifayet ediyordu. Hiç şüphesiz amele onları takip edecekti.

Her nedense bazı murahhaslar buna imkân göremediler. Ve konferans, her teşkilatın birer murahhasından mürekkep daimî bir komisyon tarafından işçi hukukuna müteallik mesailin tetkik olunmasına ve aynı komisyonun hakiki birliğin husulü için zemin lazım gelen vesaii ihzar etmesine karar vererek mesaisine nihayet verdi.

Bu pek hayırlı teşebbüsün ancak böyle yarım bir tedbirle kabulüne müncer olduğunu teessürle kaydederken işçi arkadaşlarımızın yakın bir gelecekte teşkilatlarını bir arada mezc olmaya mecbur etmelerini temenni ederiz.

Ş. H

Fikret Günü

19 Ağustos'ta

Münevver Türk gençlerinden mürekkep - maalesef pek küçük - bir grup, memleket ve insaniyet namına kendine borçlu olduğumuz hürmet ve şükranı ifa etmek üzere merhumun Eyüpsultan'daki kabrini ve sonra Aşiyân'ını ziyaret etmişlerdir.

“Rübab-ı Şikeste” şairinin vefatının yedinci yıl dönümü münasebetiyle muhtelif gazetelerde Türklüğün hakikaten iftihar edebileceği bu büyük insan hakkında kaydedilen mülahazalar arasında hakikaten pek çirkin ve pek mantıksız hücumlara tesadüf ettik. Vakıa sanat şahsîdir. Ve şüphesiz idrak ve izan da şahsîdir ve herkes istediği şair ve edibi istediği derece şiddetle sevebilir. Ancak, şair ve edip şahsiyetlerin bazı pek bariz hususiyetleri ve kıymetleri vardır ki onların mevcudiyetini kabul ve tasdik etmemek siyaha beyaz demek kadar gülünç olabilir. Mesela, Alfred de Musset veya Albert Samain'den pek hoşlanan bir insan diyemez ki Jose-Maria de Heredia veya Leconte de Lisle hiç olmazsa evvelkiler kadar büyük bir şair değildir. Aynı suretle, hangi cins şiirden ve hangi şairlerden hoşlandığını bilmediğimiz Falih Rıfkı Bey de, aynı sebeplerden dolayı diyemez ki: “Rübab-ı Şikeste, yüksek bir hassasiyet ve yüksek bir muhayyilenin eseri değildir... Bugün yalnız kütüphanelerde duran bu cildi, ihtimal ki bir gün yalnız lisan ve edebiyat tetkikatında bulunanlar bir vesika hükmünde okuyacaklardır. Türk milleti arasında bile, seleflerine ve haleflerine nazaran, kâh zulmette, kâh gölgede kalan bir şahsiyet namına bütün efkâr-ı umumiyeyi her sene vücuda getirmek imkânsızdır.”

Bunu diyemez, dese de pek gülünç olur. Çünkü Fikret'in gayr-ı kabil-i itiraz iki büyük kıymet ve meziyeti vardır: büyük bir şair ve aynı zamanda büyük bir insan olması. Fikret hiç şüphesiz zamanın en büyük şairidir. Bu devre-i edebiye zarfında “Rübab-ı Şikeste” ayarında hatta ondan daha aşağı kıymette, ikinci bir “Rübab-ı Şikeste” hatta bir “Haluk'un Defteri” çıkaramamıştır. İhtimal bazı yeni şairlerimizin gayet “berceste” yüksek bir hassasiyet ve muhayyilenin mahsulü, bazı kıtaları vardır. Fakat büyük bir şair olmak için “bir mısra-ı berceste” kâfi değildir. Bütün bir esere ihtiyaç vardır. Bu eseri Fikret vücuda getirmiştir. Ve yalnız o vücuda getirebilmiştir. Bazı edebî eserler, şiirler vardır ki yek-nazarda insanı çok cezbederler, fakat bir kere okunduktan sonra insan onları bir ikinci ve üçüncü defa okumak

arzusunu duymaz. Fakat “Rübab-1 Şikeste”yi teşkil eden muhtelif ve mütenevvi manzumeler öyle yüksek bir hassasiyet, muhayyile, düşünce ve sanatın mahsulüdürler ki insan onları her defa okudukça başka bir lezzet duyar ve ruhuna daha iyi nüfuz eder. Yerimiz müsait olsa idi “Rübab-1 Şikeste”den ve diğer eserlerinden misaller getirmek suretiyle iddiamızı teyit ederdik. Fakat buna lüzum da yok. Zannetmem ki memlekette münevver gençliği arasında bu şaheserleri, şairimizi okumayan kimse bulunsun.

Sonra Fikret, yalnız bir şair olmakla kalmadı, o aynı zamanda fazilet ve asaletin melcei, hak ve hürriyetin en ateşin bir müdafii, hakiki bir vatan ve millet aşığı idi. Fikret’i seven ve takdir edenlerin, sevmeyen ve takbih edenlerden çok olması gayet tabiidir.. Çünkü o “bir korkunç heykel sükûtuyla karanlığı, riyayı, ahlaksızlığı ürküttü.” Fikret, bütün hayatı müddetince gençliğin ruhunda hürriyet, hakk-ı insaniyet, asalet duygularını uyandırmaya çalışan metin bir seciyeye malik, asil ve nezih bir ahlak mürşidi idi.

Meşrutiyetin ilanı ile açılan devre-i tarihiye içinde, ilk safta yaşayacak, millî ve insanî mücahede tarihinde büyük bir hiss-i hürmet ve takdirle yâd edilecek iki büyük sima vardır: Fikret ve Nüzhet..

Fikret’in faziletleriyle beraber noksanları, hataları da olabilir. Fakat fazileti noksanına faik, hem çok faik olan insanlardandı. Filhakika Fikret, haksızlığa, zulme, istibdada karşı, arkadaşlarından birinin dediği gibi, bir i’tizal ile mukabele etti ve Aşiyân’a çekildi. Ve Yakup Kadri Bey’in de makalesinde izah ettiği veçhile Fikret “oklarıyla yaraladığı kimselerden dürüst bir mukabele gördüğü vakit tespih böceği gibi içine doğru toparlanırdı. O zaman yegâne silahı, küskünlük, teellüm ve teşekki olurdu.” Hâlbuki Nüzhet vazifesini fiilî bir mücadelede gördü.. Ve en çetin mâniolar, müşküller karşısında küsüp köşe-i itizale çekilmek şöyle dursun, meşguliyeti en çok ve başarılması en küçük işleri seve seve üzerine alırdı.

Fakat herkesten aynı kabiliyet ve aynı evsafı beklemek doğru değildir. Faziletin neveleri muhtelifdir. Elverir ki bunlarda biri veya birkaç nevi bir insanda azamî derecede bulunsun ve bu itibar ile Fikret: namus, asalet, ahlak, memlekete merbutiyet, hürriyet ve insaniyet aşkı gibi yüksek vasıflara azamî derecede malikti.

Ve bunun içindir ki, Falih Rıfkı Bey müsaade etmeseler de, Türkiye’nin namus ve hürriyete sadık kalan gençliği o büyük mürşit ve mürebbi ve aynı zamanda büyük ve hassas şairin mezarını hiç olmazsa senede bir kere, ziyaret edecekler ve bu ziyaretler esnasında, içine atıldıkları hak ve hürriyet mücadelesi için kuvvet ve iman toplayacaklardır.

Fikret, Falih Rıfkı Bey’in pek fazla şahsî ve indî mülâhazalarıyla küçülmeyeceği gibi, Köprülüzade Fuat Bey’in metihlerinden de müstağnidir. Daha büyük bir anlayış kabiliyetine malik olduğunu zannettiğimiz Fuat Bey, Fikret’i, tıpkı müvekkilini müdafaa etmek isterken büsbütün batıran ve haksız çıkararak acemi avukatlar gibi müdafaa ediyor. Ve Fikret’in, yalnız Fikret’in değil bütün Türk edebiyatının şaheseri olan “Tarih-i Kadim”i “şairin herhangi bir feveran dakikasında yazdığı – büyük bir edebî kıymetten mahrum – basit eseri olarak telakki ediyor ve beynelmileliyet ve medeniyet telakkilerine saplanıp kalmakla itham ettiği Fikret’ten daha fazla bir şey beklemek doğru olmadığını, Türk milletperverlerinin ise birçok meselelerde Fikret’ten tamamıyla ayrı bir yol takip etmek mecburiyetinde olduklarını söylüyor.. Hâlbuki bizce Fikret, birçok milliyetçilerin saplanıp kaldıkları milliyet ve sair buna mümasil dar

esaslardan az çok kurtulup beynelmileliyet ve insaniyet esaslarına doğru, bütün diğer şairlerden fazla yükseldiği içindir ki bizce şayan-ı takdir ve hürmettir. Ve bizim, bilakis Fikret'te bulduğumuz eksiklik bu insanlığa, hak ve adalete doğru yükselişinde yarı yolda kalmış olması, yalnız fikrî ve felsefî bir inkılâpla iktifa etmesi ve içtimaî inkılâp lüzumunu hissetmemiş olmasıdır. Fakat bütün noksanlarına rağmen Fikret bu namütenahi kalkale memleketinde, Türk'ün yüzünü ağartacak ve birçok hususlarda gençlere de rehberlik edecek asil ve metin büyük bir şahsiyettir.

Hürriyet-i Fikriye

Bundan altı ay kadar evvel Doktor Cevdet Nasuhi Bey tarafından “İçtimaî Hayatımızda Cünun” mevzuuna dair Darümuallimîn'de verilen ve bir hülasası Tedrisat mecmuasında dercedilen konferansı, daima irticakâr fikirlere makûs olan çok malum bir gazete parmağına dolayarak adliyeye kadar icra-yı tesir edecek bir şantaj kapısı açtığı ve müddeiumumîliğin meseleye vaz-ı yed ettiği herkesin malumudur. Cereyan eden muhakeme neticesinde Nasuhi Bey'in gayet muhik müdafaasına rağmen bir sene hapse mahkûm edildiğini ve ahiren İstinaf-ı Cünha Mahkemesi tarafından cezası – tahfif edilerek – altı ay hapis veya 50 lira ceza-yı nakdiye tahvil edildiğini gazetelerde okuduk..

Aynı suretle “İçtihad” mecmuası sahibi Doktor Abdullah Cevdet Bey'in de, Bahailik hakkındaki neşriyatından dolayı mahkûm edildiği de malumumuzdur.

Bu iki hadise, hak ve hürriyete ismen değil hakikaten merbut olanları acı acı düşündürecek mahiyettedir.

Hangi asırda yaşadığımızdan şüphe etmeye hakkımız vardır. İdare mevkiinde bulunanların tamamıyla kurûn-ı vustâî bir mürteci zihniyetle, ilmî ve içtimaî meseleler hakkındaki netice-i tetkikatlarını bildiren muharrir ve mütefekkiirlere karşı takibatta bulunmalarına artık hiçbir memlekette tesadüf edilemez. Dünkü vilayetlerimiz diye alay ettiğimiz Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan da dâhil olduğu halde bugün yeryüzünde hiçbir memleket yoktur ki, orada ilmî, dinî, siyasî, içtimaî meseleler kemal-i serbestî ile münakaşa olunmasın. Hâlbuki Türkiye'de en basit bir içtimaî veya dinî bir meseleyi, alenen tetkik ve münakaşa etmek imkânı yoktur.. Hiç kimse, ilmî, siyasî ve dinî kanaatlerini serbestçe söylemek hakkına malik değildir.

Şüphesiz biliyoruz ki, burjuvazi tarz-ı idaresi altında hiçbir memlekette tam bir serbestî yoktur. Fakat yine biliyoruz ki hiçbir memlekette hürriyet-i fikriye Türkiye'de olduğu gibi, ayaklar altında çiğnenmemektedir.

Zaten eskiden beri Türkiye'nin en büyük dertlerinden biri; müessis kuvvetlerin, kendilerinden başka fikir ve kanaatlere asla tahammül edemedikleri ve bu kanaatleri taşıyanları her türlü vasıtalarla imha eylemeleridir. Bu esası mükemmel bir surette tatbik eden, hiç şüphesiz İttihatçılar olmuştur. Çünkü mebusana varıncaya kadar her yerde bütün muhalif kuvvetleri imhaya muvaffak olan İttihatçılar bütün memleket ahalisinin aynı şekilde düşünmesini, siyasî ve içtimaî meselelerde aynı nokta-i nazarları kabul etmelerini istiyorlardı.

Bu, niçin böyle oluyor?.. Neden memleketimizde hürriyet-i fikriyenin kıymet ve ehemmiyeti daha hâlâ anlaşılammıştır?.. Neden mürteci kuvvetler, terakkiyet-perver ve inkılâpçı kuvvetlere karşı mağlup olmaktadır? Çünkü fikrî hürriyet ve içtimaî inkılâbın

sancağını taşımakla mükellef olan gençlik bütün fikir ve vicdan ve kanaat hürriyetlerine karşı yapılacak taarruz ve hücumlarda, büsbütün lakayt bir vaziyette kalmakta, veyahut siyasî ve sair mülahazalar taht-ı tesirinde, hürriyeti boğmaya çalışanlar tarafına geçmektedir. Türkiye'nin bütün münevver ve bilhassa sesini işittirmek kabiliyeti olduğunu ispat eden darülfünun gençliğinin, Cevdet Nasuhi ve Abdullah Cevdet meselelerinde en ufak bir avaze-i şikâyet ve isyan çıkarmamalarını ne ile izah edebiliriz? Bir memleket için bundan büyük bir mahcubiyet olabilir mi?

Efkâr-ı umumiyeyi irşad ve tenvir etmek vazifesiyle mükellef olan matbuat da vazifesini yapmış mıdır? Şüphesiz ki hayır... Bir iki gazetenin birkaç satırı arasında sıkışmış şikâyetlerden başka hürriyet-i fikriyeyi müdafaa eden hiçbir neşriyata tesadüf edemedik. Böyle olunca tabii bu memlekette hak ve hürriyete hürmet edilmesini beklemek de pek gülünç olur. "Hürriyet alınır, verilmez" düsturunu hiçbir zaman hatırımızdan çıkarmamalıyız. Ve bilmeliyiz ki diğer milletler, bugün malik oldukları hürriyetleri pek çok kurban vererek almışlardır. Hâlbuki memleketimizde bir fikir, bir gaye uğrunda hayatını feda etmiş kaç kişi gösterebilirsiniz?

Haricî Suûn:

Jules Guesde

Temmuz nihayetinde, Paris'te, 77 yaşında vefat eden Jules Guesde'e Paris proletaryası ve bütün amele teşkilatları; harp esnasında irtikâp ettiği azîm hatalara rağmen hiss-i teveccüh ve şükranınızhar etmiştir. Bütün Fransa'da değil yalnız proletarya âleminde, hatta burjuvazi arasında bile çok tanınmış olan Jules Guesde'i muhitimizde bilen pek az kimse vardır. Fakat beynelmilel sosyalizm âleminde mühim bir rol oynamış olan bu şahsiyetin kim olduğunu ve sosyalizm için ne yaptığını bilmek her halde çok faydalıdır.

Evvvela, kısacık tercüme-i halinden bahsedelim.

Jules Guesde, 1845 tarihinde Paris'te dünyaya gelmiştir. Daha pek genç yaşta iken gazeteciliğe başladı. İkinci İmparatorluk devrinde siyasiyat âlemine atıldı... İşçilerin Birinci Enternasyonal'in en hararetli müdafilerinden biri idi. 1870'de, Montpellier'de "Hukuk-ı Beşer – *Droits de l'Homme*" gazetesini çıkardı. Harbe karşı neşriyatta bulunduğundan dolayı dört ay hapse mahkûm edildi. 18 Mart 1871'de bütün kuvvetiyle "kommün"ü müdafaa etti..Bundan dolayı tekrar beş sene hapse ve 4,000 frank ceza-yı nakdîye mahkûm edildi. İsviçre'ye ilticaya mecbur kaldı. Cenevre'de "Beynelmielel Uyanıklık *Le réveil international*" isimindeki gazetesini çıkardı. Oradan İtalya'ya geçti. Ve 1876'da Fransa'ya avdet etti. İlk kolektivist yani Marksist gazete olan "Müsavat – *Egalité*"yi çıkardı. 1880'de Lyon şehrinde Benoit Malon ile beraber ilk sosyalist gazete olan "Kurtuluş – *Emancipation*"u neşre başladı. Ve tekrar hapse atıldı. Mahbeste iken meşhur Marksistlerinden Lafargue'la müştereken "Amele Partisi Programı"nı yazdı. Hapisten çıktıktan sonra "Vatandaş – *Citoyen*" ve "Halk Sesi – *Cri du peuple*" gazetelerinde Marksizm propagandasına devam etti. 1888-89 senelerinde mücadele halinde bulunan Bulanjistler ve Anti-Bulanjistler arasında hiçbir tefrik yapmadı ve bütün ameleyi ikisi aleyhine teşvik ve "İçtimaî Cumhuriyet"in tesisine davet etti. 1893'de Roubaix işçileri Jules Guesde'i Mebusana gönderdiler. Orada daimî surette Marksizm esaslarını propaganda ve müdafaa etti. Ve burjuva mebuslarının hücumlarına müthiş bir cesaret ve vukufu mukabele etti.

Mahut Dreyfus meselesi esnasında, diğer sosyalistlerin ve bilhassa Jaures'in zıddına olarak, ameleye, ferdî haksızlıklara nihayet vermek için kapitalist cemiyetinin yıkılması lazım geldiği esasını müdafaa etti. 1899'da, sosyalistlerin hükümete iştiraki aleyhinde müthiş ve muvaffakiyetli bir mücadele açtı. 1906'da tekrar Mebusana girdi. İlmî sosyalizm, yani Marksizm esaslarını daha ziyade vuzuh ve katiyetle anlatmak için "*Socialisme*" ismindeki gazeteyi çıkardı. En meşhur eserleri şunlardır:

Essai de Catéchisme socialiste – La loi des salaires et ses conséquences – Services publiques et socialisme-quatres ans de lutte de elasse – Etat, morale et politique de classe – En garde!

Jean Jaures⁶(*)

Fransa proletaryası; Harb-i Umumî ilanı günü, bilhassa mürteci milliyetçi gazetelerin teşvikamiz neşriyatı taht-ı tesirinde şuursuz bir serseri tarafından pek haincesine Paris'te katledilen Jean Jaures'in vefatının sekizinci sene-i devriyesine müsadif günde bu büyük sosyalist ve âteşin hatip için umumî tezahürlerde bulunmuşlardır.

Jaures, yalnız Fransa'da değil bütün memleketlerde, hak ve adaletin müdafii, zayıfların hamisi bilhassa büyük bir hatip olarak tanınmış muhterem bir şahsiyettir. Fakat Jaures'in sosyalizm âlemindeki vaziyeti ve temsil ettiği temayül hakkında pek az kimsenin malumatı vardır.

Biz, Jaures'in hayatını kısaca anlattıktan sonra bu hususta biraz malumat vereceğiz.

Jaures: Fransa'nın Tarn şehrinde, 1859'da dünyaya gelmiştir. Muhtelif şehirlerdeki darülfünunlarda, felsefe muallimliklerinde bulunduktan sonra Mebusana girmiştir. Bilhassa Malon'un eserlerinin mütalaası onu sosyalizme sevk etmiştir. Birçok gazete ve mecmualara muharrirlik ettikten sonra, "*Socialiste Revne*"i çıkarmış ve daha sonra, bugün elan Fransız Komünist Partisi'nin vasıta-i neşr-i efkârı olan "*Humanité – İnsaniyet*" gazetesini tesis etmiştir.

Jaures, Dreyfus meselesi esnasında gayet faal bir rol oynamış ve mürteci kuvvetlere karşı açılan mücadeleye, Fransız proletaryasını iştirak ettirmek suretiyle, Dreyfus'un hapisten kurtulmasına büyük yardımı olmuştur. O zamanlar Sosyalist Partisi'ne mensup olan Mösyo Millerand 1899'da Waldeck – Rousseau kabinesine girdiği esnada, Marksizm'i temsil eden müteveffa Jules Guesde ve arkadaşlarına muhalif olarak, sosyalistlerin burjuvalarla teşrik-i mesai etmesi esasını müdafaa etmiştir. Combes kabinesi zamanında, Mebusan reis-i sanisi olmuştur. Amsterdam Enternasyonal Kongresi'nden sonra, Fransa'daki muhtelif sosyalist temayüllerinin tevhidine pek çok gayret etmiştir. Jaures'de harikulade bir sa'y kabiliyeti vardı.

Burjuvazi tarz-ı idaresinin haksızlıklarına ve zulmetlerine karşı irad ettiği şiddetli nutukları kendisinin düşmanları üzerinde bile derin tesirler bırakmıştır.

Muhtelif gazetelerdeki makalelerinden başka birçok eserler neşretmiştir. Bunlardan en meşhuru "*Yeni Ordu – Armeé Nouvelle*" ismindeki kitabıdır.

İki Şahsiyet, İki Temayül

⁶ [*] Bu klişe "Reveille" refikimizden alınmıştır.

Tercüme-i hallerini muhtasaran naklettiğimiz Guesde ve Jaures beynelmilel sosyalizm âleminde yekdiğerine zıt iki temayülü temsil eden iki kuvvetli şahsiyetti.

Guesde Harb-i Umumî'ye kadar, Fransa'da Marksizm'in en hararetli propagandacısı ve müdafii idi. Hâlbuki Jaures daha ziyade ıslahatçı ve hayalperest bir sosyalizm cereyanının başında bulunuyordu..

Bu iki zıt temayülü temsil eden bu iki büyük şahsiyet, bütün millî ve beynelmilel kongrelerde daima çarpışmışlar, sosyalizmi alakadar eden mühim hadiselerde proletarya kitlelerine başka başka suret-i haller tavsiye etmişlerdir.

Bu iki cereyanın zıddiyeti en bariz bir surette; harp ve sulh, burjuvazi ile teşrik-i mesai, sosyalizmin vahdeti meselelerinde ve Dreyfus hadisesi esnasında bütün vuzuhuyla meydana çıkmıştır..

Jaures ve Guesde, ikisi de harp ve emperyalizm aleyhtarı idiler. Fakat bu afetleri ortadan kaldırmak için tavsiye ve müracaat ettikleri suret-i hal ve vasıtalar yekdiğerinden büsbütün başka idi.

Jaures, harbi kapitalizmin tevlid ettiğini, burjuva hükümetlerin proletaryayı harbe sevk etmek için “müdafaa-i milliye, hak ve hürriyet, medeniyet..” gibi yaldızlı kelimelerle aldattıklarını ve binaenaleyh kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadele etmek lüzumunu tasdik ettiği halde diğerk cihetten aynı emperyalist hükümetler arasında akdedilen ittifaklarla ve burjuvazi mümessillerinin teşkil ettikleri sulh konferansları ve mecburî hakem usulleriyle sulhu temin etmek kabil olacağını zannediyorlardı. “Sulhperver *pacifistes*” burjuvalar da bundan başka bir nokta-i nazarı müdafaa etmiyorlar. Harpten evvel toplanan Stuttgart ve Bal Kongreleri proletaryayı – bizzat Jaures'in iştirakiyle – emperyalizme karşı mücadeleye davet eden karar ittihaz etmişti ve bunlarda “müdafaa-i milliye”ye dair bir kelime yoktu. Fakat Jaures, hemen hemen aynı zamanda “Yeni Ordu” ismindeki kitabını yazmıştı ki bunun esasını “vatanın müdafaası” teşkil ediyordu.

Hâlbuki Guesde ve arkadaşları bu “burjuva sulhperverliği”ne karşı müthiş bir surette mücadele etmişlerdir. Guesde, 1892 Dördüncü Sulh Kongresi münasebetiyle, “Bir Deliler Kongresi” ismiyle gayet şiddetli bir makale yazmıştı ve bunda diyordu ki:

“Sulhperverler *pacifistes*”in harbe karşı mücadeleye başladıkları zamandan beri olan muharebelere – hem de ne müthiş – kadar hiçbir zaman harp olmamıştır. Ve ispat ediyordu ki “haricî harpleri, ancak içtimaî harple ortadan kaldırmak kabildir.” 1898'de Jaures'in büyük bir ehemmiyet verdiği ilk Lahey Sulh Konferansı hazırlıkları yapılırken Guesde “Sosyalist” ismindeki gazetesinde “Çar Eğleniyor!” isimli bir makale yazmış, bunda bütün burjuva sulhperverler ve onlar gibi hareket eden sosyalistlerle çok alay etmişti. 1885-92-98 tarihlerinde Jules Guesde hakiki bir Marksist'tir. Jaures ise ıslahatçı ve hayalperest bir sosyalisttir.

Jaures Harb-i Umumî ilan edildiği gün öldürüldü. Eğer Jaures yaşamış olsaydı pek az insanların “şövenizm” cereyanlarına pek müşkülâtle mukavemet edebildikleri bu cinnet-i umumiye günlerinde, nasıl bir hatt-ı hareket takip edeceğini kimse bilemez. Herhalde Jaures, vazife başında, cesur bir demokrat olarak ve namusunu muhafaza ederek öldü. Ve hiçbir zaman burjuvazinin rezaletlerini meydana çıkarmaktan çekinmedi.

Fakat Jules Guesde'in akıbeti daha şerefsiz oldu. Bir büyük Marksist'in pek haklı olarak söylediği gibi, evvelden yaktığı şeye perestiş etti. Hain ve şoven sosyalistler saflarına geçti..

Jules Guesde, Fransa'da Marksizm'in neşr ve tamimi için çalışan en kıymetli bir sosyalist olmakla beraber daha o zamanlar zayıf noktaları göze çarpıyordu. Bilhassa Dreyfus meselesi esnasındaki vaziyeti bunu meydana çıkardı.

Şüphesiz, Guesde, Dreyfus'un masumiyetine ilk kani olanlardan biri idi. Fakat, bu mesele bütün Fransa'yı velvele ve heyecana verdiği, ve Jaures'in Dreyfus lehinde açtığı mücadelede bütün Sosyalist Partisi'ni beraber sürüklediği zaman Guesde bu vaziyete karşı isyan etti, o, Vaillant ve diğer arkadaşlarıyla beraber düşünüyordu ki, amele sınıfı, Dreyfus meselesinde faal bir rol oynamaktan istinkâf etmelidir.

Onlara göre bu "burjuvaların bir aile kavgası" idi ve onların, kavgalarını bizzat hal ve fasletmeleri icap ediyordu. Dreyfus masumdu. Fakat bütün bu gürültüler, onun imtiyazlı sınıfa mensup olduğundan ileri geliyordu. Eğer bir amele olsaydı çoktan beri unutulmuş olacaktı.. Proletaryayı bir burjuvayı kurtarmaya icbar etmek doğru değildir. Çünkü proletaryanın kurtaracağı, kendi sınıfı, bütün beşeriyet vardır..

Fakat Jaures bütün bu iddialara karşı: "Dreyfus, mahkûmiyetinden beri imtiyazlı sınıfa mensup değildi, yalnız muzdarip beşeriyetin bir uzvu olmuştu. Fransa, en iptidaî hak ve adalet esaslarını çiğnemişti" dediği zaman Guesde bunlara, "boş kelimeler!" diye cevap veriyordu. Ve şüphesiz bunlar manasız boş kelimelerdi. Fakat Jaures, Dreyfus meselesinde, askerî idarenin rezaletlerini, burjuvanın tefessühünü, hükümet-i hazıranın mesuliyetini gösteriyordu. Ve iddia ediyordu ki bu şerait dâhilinde Dreyfus meselesi ameleyi ve bütün halkı harekete getirecek inkılâbî bir hadise teşkil etmektedir ve bunun için amele sınıfı buna müdahale etmek mecburiyetindedir. Ve bu noktada, Jaures'in Guesde'e karşı hakkı vardı. Filhakika, bütün Fransa'yı ve hatta bütün medenî Avrupa'yı heyecana veren bu meseleye karışmamak ve bu büyük buhranın devamı müddetince Sosyalist Partisi'ni siyasî partiler listesinden çıkarmak, hayat-ı hakikayı terk ederek hücre-i mesaide inzivaya çekilmektir.

Hülasa, iki muhtelif temayülü temsil eden bu iki büyük şahsiyet; zayıf ve kuvvetli cihetleri ne olursa olsun, beynelmilel sosyalizm âleminde derin tesirler bırakmışlardır. Ve biz, fırsat düştükçe, bu iki sosyalistin eserlerini tercüme suretiyle dercedeceğiz.

Sadrettin Celal

Evkaf Matbaası Müdür-i Mesul: Sadrettin Celal